Journal of Social Intervention: Theory and Practice – 2026 – Volume 35, Issue 3, pp. 3–25
https://doi.org/10.54431/jsi.907

ISSN: 1876-8830
URL: http://www.journalsi.org
Publisher: Hanze University of Applied Sciences / NHL Stenden University of Applied Sciences
Open Access Journals
Copyright: this work has been published under a Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivative Works 3.0 Netherlands License

Marjolein Verbercht is docent-onderzoeker bij het lectoraat Samenlevingspedagogiek bij Fontys Pedagogiek.
E-mail: marjolein.verbercht@fontys.nl

Hélène Leenders is associate lector Samenlevingspedagogiek bij Fontys Hogeschool Pedagogiek. E-mail: h.leenders@fontys.nl

Dave van Kann is lector 'Leren Bewegen in en rondom School' bij Fontys Hogeschool. Hij leidt de onderzoeksgroep Move to Be bij Fontys Sport en Bewegen en is projectleider van de aanpak Actief Fundament.
E-mail: d.vankann@fontys.nl

Correspondence to: Marjolein Verbercht
E-mail: marjolein.verbercht@fontys.nl
Category: Research

"IK WEET BIJ WELKE BOOM LIVIA GRAAG HUISJE SPEELT". HET PERSPECTIEF VAN KLEUTERS OP SPELEN EN BEWEGEN IN INTEGRALE KINDCENTRA (IKC)

MARJOLEIN VERBERCHT, HÉLÈNE LEENDERS, DAVE VAN KANN

SAMENVATTING

In deze studie wordt aan de hand van de mozaïek methode het perspectief van kleuters (N = 74) op spelen en bewegen in zes Integrale Kindcentra (IKC) beschreven. Wat vinden kleuters belangrijk met betrekking tot spelen en bewegen? Waar, wat, waarmee en met wie spelen en bewegen ze graag? Wat kan hieruit meegenomen worden om actief spelen en bewegen te stimuleren? De kinderen lieten middels rondleidingen door hun kindcentrum, tekeningen, foto's en gesprekjes zien wat zij belangrijk vinden. Er werden vijf centrale thema's gevonden: structuur én autonomie, binnen- én buitenspelen, natuurlijke materialen én spelmaterialen, vriendschappen en de rijke onderwijsthema's die scholen benutten. Het kindperspectief in kaart brengen en begrijpen geeft waardevolle aanwijzingen voor professionals die de beweegcontext willen verrijken, zodat meer actief spelen en bewegen mogelijk gemaakt wordt. De studie levert aansprekende voorbeelden op die de vijf centrale thema's kleur geven.

TREFWOORDEN

Spel en bewegen, kleuters, kindperspectief, mozaïek methode

SUMMARY

This study explores young children's perspectives on play and physical activity in six *Integrale Kindcentra (IKC)* in the Netherlands using the Mosaic Approach (N = 74). What do young children (4-6 years) consider important regarding play and physical activity? Where, what, with whom, and with which materials do they prefer to play? What insights can be derived to promote active play and physical activity? The children expressed what they considered important during guided tours, in drawings, photographs, and conversations. The analysis revealed five central themes: structure *and* autonomy, indoor *and* outdoor play, natural materials *and* play equipment, friendships, and the rich educational themes incorporated within the centers' curricula. Understanding and documenting children's perspectives provides valuable insights for professionals seeking to enrich children's movement and play environments, to enhance active play and physical activity. The study offers examples that illustrate the five central themes.

KEYWORDS

Move and play, early childhood education, children's voice, mosaic approach

INLEIDING

Spelen en bewegen

Voldoende dagelijkse beweging is cruciaal voor jonge kinderen. Zij hebben de natuurlijke behoefte om te bewegen. Beweging draagt bij aan hun welzijn, leervermogen, motorische vaardigheden, plezier en gezondheid (Bailey et al., 2013). In onderzoek naar lichamelijke activiteiten van kinderen wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen bewegen en spelen, hoewel deze begrippen in de praktijk deels overlappen. Bewegen verwijst naar alle vormen van fysieke inspanning die energieverbruik vereisen en bijdragen aan gezondheid, zoals een verbeterde conditie en motorische ontwikkeling. Spelen wordt vanuit een ontwikkelingsperspectief gekenmerkt door intrinsieke motivatie, plezier en vrijwilligheid, waarbij fysieke activiteit slechts één van de mogelijke uitingsvormen is (Jerebine et al., 2022). Voor de jonge kinderen zelf speelt dit onderscheid niet zo

duidelijk, aangezien zij fysieke activiteit vooral ervaren binnen speelse contexten (Truelove et al., 2017).

Spelen en leren. Leren via spel

Net als spelen en bewegen gebeurt ook spelen en leren bij kleuters vaak gelijktijdig. Spelen is een wereld vol verwondering, een uitdaging om te ontdekken vanuit nieuwsgierigheid, te dromen, te verzinnen en te verbeelden. Spel is het verhaal dat kinderen vertellen (Van den Heuvel, 2026). Er wordt onderscheid gemaakt tussen spel als motor voor de ontwikkeling, spel als verbeelding en spel als zelfverwerkelijking (Van der Poel & Blokhuis, 2008). Binnen het kleuteronderwijs komen al die functies van spel op verschillende momenten van de dag voor. Dit is ook zichtbaar in onderzoek naar spel bij jonge kinderen waarbij vrij spel wordt afgezet tegen directe instructie of begeleid spel (Wright et al., 2024) of waarbij ingezoomd wordt op binnen- dan wel buitenspelen (Lund et al., 2023; Merewether, 2015). Het onderscheid tussen spelen en leren (of: werken) wordt door kleuters niet zozeer bepaald door de aard van de activiteit, maar door de betekenis die zij eraan toekennen. Spelen wordt ervaren als intrinsiek gemotiveerd, vrijwillig en gericht op plezier, verbeelding en het verkennen van mogelijkheden, terwijl werken door kinderen vaker wordt geassocieerd met externe verwachtingen, doelen en verplichtingen die door volwassenen worden opgelegd (Breathnach et al., 2017). Een activiteit zoals tekenen kan door kinderen als spel worden beleefd wanneer zij autonomie ervaren, en als werk wanneer er nadruk ligt op prestatie, instructie of evaluatie.

HET BELANG VAN HET KINDPERSPECTIEF

Binnen deze verkennende studie ligt de focus niet op een verdere definiëring van wat spelen, leren of bewegen precies is, maar op het vanuit kindperspectief kijken naar al deze uitingsvormen. Het kindperspectief centraal stellen betekent dat kinderen worden gezien als competente actoren met waardevolle kennis, eigen overtuigingen, ervaringen en aspiraties, die actief na kunnen denken over hun sociale wereld, voor zichzelf kunnen spreken, in staat zijn bewust en doelgericht te handelen en hun eigen leven en dat van anderen vorm te geven (Andriessen et al., 2024).

In de literatuur wordt onderscheid gemaakt tussen een kindperspectief dat door volwassenen wordt geconstrueerd, waarbij onderzoekers proberen het handelen van kinderen van buitenaf te begrijpen door zich in te leven in hoe het is om kind te zijn in een bepaalde context, en

perspectieven van kinderen, waarin de ervaringen, percepties en betekenissen van kinderen zelf binnen hun leefwereld worden weergegeven (Avramovic´ & Žegarac, 2016; Montreuil & Carnevale, 2016; Hansen et al., 2025). huidige studie interpreteert de ervaringen van kinderen door een combinatie van beide benaderingen, waarbij erkend wordt dat volwassen onderzoekers voortdurend voor uitdagingen staan en dat de bevindingen onvermijdelijk gekleurd zijn door dit interpretatieproces (zie ook: Koch, 2018).

Kinderen hebben het recht om hun mening te delen over zaken die hen aangaan, op een door hen gekozen manier (Artikel 12 en 13 van het Verdrag inzake de Rechten van het Kind, Unicef, 2019). In de praktijk mogen kinderen steeds vaker hun mening geven, maar dit betekent niet dat ze ook mee mogen beslissen (Mitchell & Colville, 2021). Lundy (2007) stelt dat kinderen de ruimte moeten krijgen om hun perspectief te delen (Ruimte), ze moeten ondersteund worden om hun verhaal te vertellen (Stem), hun verhalen moeten gehoord worden (Publiek) en meegenomen worden in acties (Invloed). Wanneer dankzij onderzoek de perspectieven van het kind steeds beter zichtbaar worden, komt ook een vertaling daarvan naar het dagelijks pedagogisch beleid dichterbij (De Winter, 2024).

MOZAIEK METHODE

Onderzoek bij jonge kinderen vraagt om specifieke methoden die hen uitnodigen hun perspectief te delen op een manier die aansluit bij hun ontwikkelingsniveau. De mozaïek methode is geschikt om inzicht te krijgen in de belevingswereld van (jonge) kinderen. Clark en Moss, de grondleggers van deze methode, beschouwen kinderen als experts van hun eigen leven en als competente betekenisgevers met betrekking tot alle aspecten van dat leven. Kinderen zijn vaardige communicatoren die ieder op hun eigen wijze communiceren. Dit veronderstelt dat rekening gehouden wordt met de variatie aan mogelijkheden en voorkeuren waarover kinderen beschikken (Clark & Moss, 2001, 2005; Clark, 2017). De vraag is dus niet óf het kind een verhaal te vertellen heeft, maar hoe men er als onderzoeker voor zorgt dat verhaal te horen.

Zelf onderzochten Clark en Moss in hun studie 'places to play' hoe kinderen hun buitenomgeving ervaren, zodat dit perspectief meegenomen kon worden bij het herinrichten van de buitenruimte (2005). Andere onderzoekers gingen aan de slag met vragen over de betekenis van spel (Breathnach et al., 2017), vriendschappen in de kleuterklas (Carter & Nuthbrown, 2016) of de betekenis van 'veilige plekken' binnen het speciaal basisonderwijs (Mearns-Macdonald, 2021). De

methode werd in Nederland ingezet om de betekenis van welzijn en inclusie in de kinderopvang nader te verkennen (Eijkholt, 2022).

De mozaïek methode maakt gebruik van verschillende, elkaar aanvullende technieken (mozaïek stenen genoemd) om kinderen uit te nodigen hun perspectief te delen. In de onderhavige studie is gebruik gemaakt van rondleidingen (walking interview), fotografie (photovoice), tekenen (draw & tell) en duiding (interpretation) om kinderen verschillende, ook niet-talige hulpmiddelen aan te reiken om hun verhaal te kunnen doen.

DOEL

Deze studie is onderdeel van een omvattend onderzoek, Actief Fundament, dat erop gericht is het bewegen van jonge kinderen (2-7 jaar) binnen het IKC in verschillende regio's in Nederland te stimuleren en te verbeteren en het welbevinden van kinderen te vergroten (de Graef et al., 2026). Om ervoor te zorgen dat de te ontwikkelen interventies aansluiten bij wat kinderen belangrijk vinden, staat in deze deelstudie het kindperspectief centraal. Het doel van deze studie is het perspectief van kleuters (4-6 jaar) op spelen en bewegen te beschrijven en te illustreren. Hun perspectief in kaart brengen en begrijpen geeft waardevolle aanwijzingen voor professionals die de beweegcontext willen verrijken, zodat meer actief spelen en bewegen mogelijk gemaakt wordt. De onderzoeksvragen zijn:

- Wat vinden kleuters belangrijk met betrekking tot spelen en bewegen? Waar, wat, waarmee en met wie spelen en bewegen ze graag?
- Wat kan hieruit meegenomen worden om actief spelen en bewegen te stimuleren?

METHODE

Participanten

Vierenzeventig kleuters (vier- of vijfjarigen) uit de groepen 1 en 2 van het basisonderwijs zijn in het onderzoek betrokken. Het onderzoek vond plaats in de periode juni - oktober 2024 in zes IKC, drie in de regio Eindhoven, drie in Zuid-Limburg. De namen die gebruikt worden in dit artikel zijn gefingeerd. De participanten en hun bijdrage aan de dataverzameling zijn opgenomen in Tabel 1.

Tabel 1: Participanten per onderzoeksactiviteit.

	N	Rondleidingen	Fotografie	Tekenen	Duiding
IKC 1 regio Zuid-Limburg	17	17	17	17	7
IKC 1 regio Eindhoven	8	8	8	7	0
IKC 2 regio Zuid-Limburg	12	10	10	10	0
IKC 2 regio Eindhoven	10	6	6	8	0
IKC 3 regio Zuid-Limburg	18	15	15	0	15
IKC 3 regio Eindhoven	9	9	9	7	0
Totaal	74	65	65	48	22

Procedure

Voorafgaand aan het onderzoek zijn de ouders/opvoeders van de zes deelnemende IKC per brief geïnformeerd en om toestemming gevraagd voor deelname van hun kind. Opvoeders deden dit schriftelijk voor deelname aan alle onderzoeksactiviteiten van de mozaïek methode en het gebruik van data voor publicatie. Kinderen gaven voorafgaand aan elke onderzoeksactiviteit mondeling consent voor deelname en gebruik van de verzamelde informatie middels de vraag: 'vind je het oké als we je tekening en foto's ook aan andere mensen laten zien?'. De onderzoeksopzet is goedgekeurd door de ethische commissie van de Universiteit van Maastricht, Faculty Health, Medicine en Life Sciences.

Bij elk IKC is gestart met een informeel bezoek om het kindcentrum en de kinderen te leren kennen Kinderen kregen hiermee ook de gelegenheid te wennen aan de onderzoeker. Vervolgens zijn de verschillende onderzoeksactiviteiten kort toegelicht aan de kinderen. Er werd verteld dat zij de onderzoeker mogen rondleiden door de school en laten zien waar je fijn kunt spelen en bewegen op school (walking interview), dat ze foto's mogen maken van de plekken waar ze het liefst spelen en bewegen (photovoice) en dat zij een tekening maken over spelen en bewegen (draw & tell). Bij de tekenopdracht kregen de kinderen de volgende droomopdracht:

> Doe je ogen maar dicht. Adem eens een paar keer diep in en uit. Je mag zo lekker dromen en fantaseren. Je mag alles bedenken wat je zelf wil. Vandaag is een superleuke dag in je droom. Je mag helemaal zelf kiezen waar je gaat spelen en bewegen. Zie je het al in je droom? Kijk

> maar eens goed rond in je droom. Waar ben je aan het spelen? Wat ben je aan het doen? Ben je alleen aan het spelen of met iemand anders? Wat zie je allemaal? Onthoud het allemaal maar goed, want zo meteen gaan we hier een tekening van maken.

Alle onderzoeksactiviteiten zijn kortdurend en passend bij het ontwikkelingsniveau en de concentratieboog van jonge kinderen. Kinderen mochten kiezen of ze al dan niet meededen en of ze de opdrachten individueel of met enkele klasgenoten wilden doen.

Dataverzameling en analyse

Het verzamelde materiaal bestaat uit tekeningen en foto's, gemaakt door de kinderen. Daarnaast zijn tijdens de verschillende onderzoeksactiviteiten korte gesprekjes gevoerd met de kinderen. Er werden vragen gesteld als 'waar neem je me mee naar toe? (rondleiding), 'wie zijn hier aan het spelen?' (tekenen), 'wat kun je hier doen?' (foto's), en vragen naar aanleiding van het verhaal dat de kleuters vertellen. In totaal zijn 24 rondleidingen (met 65 kinderen), 368 foto's (van 65 kinderen), 48 tekeningen (van 48 kinderen), zes duidingsmomenten (met 22 kinderen) en alle bijbehorende gesprekjes in de analyse meegenomen. Bij de rondleidingen is genoteerd waar kinderen de onderzoeker mee naartoe namen. De gesprekjes zijn getranscribeerd. Er is een thematische analyse uitgevoerd, waarbij de stappen van Braun en Clarke (2006) werden gevolgd om per onderzoeksactiviteit opvallende kenmerken en thema's te identificeren en te analyseren. Bij de open codering werden ruwe codes toegekend aan betekenisvolle afbeeldingen of tekstfragmenten. Deze ruwe codes zijn inductief vastgesteld waarbij codes werden afgeleid uit de data (Boeije & Beijenbergh, 2023). Vervolgens werden toegekende codes met elkaar vergeleken en waar mogelijk samengevoegd tot een overkoepelend thema. Een codeboom (zie Tabel 2) werd op basis van de vastgestelde thema's en bijbehorende (sub)codes vastgesteld. Met het oog op validiteit en betrouwbaarheid zijn de verschillende analyseronden uitgevoerd door drie onderzoekers en werden peer debriefing sessies (Lincoln & Guba, 1985) gehouden om de bevindingen onderling te toetsen.

BEVINDINGEN

Rondleidingen

Tijdens de rondleidingen nemen de kleuters de onderzoeker mee naar plekken die het kind selecteert als relevant en betekenisvol om te tonen aan een nieuwsgierige bezoeker die meer wil

Tabel 2: Codeboom thematische analyse per onderzoeksactiviteit.

Thema's	Codes	Voorbeelden van subcodes
Rondleiding		
Samenleven [structuur en autonomie]	Regels en afspraken	Je mag geen fiets afpakken, je moet samen spelen, je mag niet op de stoel van de juf zitten, binnen mag je niet rennen, hier moeten je schoenen uit, anders ligt de klas vol zand, alleen op het klimrek spelen als de juf ons kan zien
	Sociale conventies 'Ongeschreven regels',	Weinig meisjes in de lego hoek, weinig jongens de huishoek, voorkeur voor spelen met eigen vriendjes, sociale strata in de groep zichtbaar (wel/niet mijn vriendjes)
	Autonomie en verbondenheid	Mijn klas, mijn juf, mijn plek
	Space claiming	Mijn vaste plekje, het geheime leven van jonge kinderen (ik weet dat dit bomen zijn, maar ik doe alsof hier mijn huis is)
	Ruimte om zelf keuzes te maken	Kiesbord en dagstructuur belangrijk
Betekenisvolle locaties [binnen- en buitenspelen]	Groepsgebonden locaties	Klaslokaal, themahoek (gelinkt aan centraal onderwijsthema), speel/werk hoeken (bouwhoek, lego, knutseltafel)
	Gemeenschappelijke ruimten	Plek voor bezittingen (kapstok, locker), gymzaal, fietsenstalling, schoolplein
Functies van spel [spelen en leren]	Opgaan in het spel (= spel als zelfverwezelijking)	Door de bladeren lopen, met een stokje in het zand roeren, op de snelle fiets rijden, toren bouwen tot het plafond, in de bosjes verstoppertje doen

Tabel 2: (continued)

Thema's	Codes	Voorbeelden van subcodes
	Avontuurlijk spel/ fantasiespel (= spel als verbeelding)	Over modder springen, een route zoeken langs de brandnetels, heel snel bergaf rennen net als een superheld
	Rijke (onderwijs) thema's (= spel als motor voor ontwikkeling)	Rollenspel in de bakkerij, een romeinse schat zoeken in zandbak, museumkaarten scannen in het museum, ijsjes kopen in de ijswinkel
Fotografie		
Inrichtingsaspecten [natuurlijke materialen en spelmaterialen]	'Vaste' speelelementen	Buiten: glijbaan, rekstok, speelhuisje, zandbak, fietsjes Binnen: speel/werk hoeken, potloden
	Natuurlijke/ avontuurlijke speelelementen	boomstammen, speelbos, waterpomp
Verbinding onderwijsinhoud [spelen en leren]	Verbonden met seizoenen	Bloemen, herfstbladeren, brandnetels, modder
	Verbonden met onderwijsthema's	Thema-gerelateerde activiteiten (pepernoten rollen bij thema bakkerij, kunstwerkjes in het museum)
Betekenisvolle details	Ruimte om zelf keuzes te maken/ elementen die structuur bieden [structuur en autonomie]	Eigen naam en lievelingsactiviteit op het kiesbord, dagstructuur

weten over spelen en bewegen. In alle IKC leiden de kleuters de onderzoekers langs de plekken die structuur bieden: het kiesbord, de dagplanning, het bordje met de naam van hun groep. Daarbij vertellen ze wat de afspraken zijn, wanneer er gespeeld en bewogen kan worden en welke

Tabel 2: (continued)

Thema's	Codes	Voorbeelden van subcodes
Tekeningen		
Spel en beweeg voorkeuren [spelen en bewegen]	Belang sociale relaties (*met wie*) [vriendschappen]	Speelkameraadjes, vriendschappen
	Relaties binnen IKC en bredere leefwereld (*met wie*)	Verbinding met thuis, verbinding met IKC (BSO, kinderdagverblijf, peuterspeelzaal, oudere kinderen), verbinding met de wereld buiten
	Voorkeurslocatie (*waar*) [Binnen- en buitenspelen]	In de natuur, in speeltuin, op zolder, op schoolplein
	Lievelingsactiviteit (*wat*)	Bouwen, knutselen, fantasiespel, gezelschapsspel, spelen in de natuur, voetballen, tikkertje, scheppen, klimmen
	Spelmaterialen (*waarmee*) [natuurlijke materialen en spelmaterialen]	Zandbak, klimrek, fietsen, bladeren, modder, brandnetels, schommel, tak om aan te hangen

functie een ruimte heeft ten aanzien van spelen en bewegen. Zo kreeg de vraag naar 'Waar kan je hier goed rennen?' verbaasde blikken. Binnen mag je namelijk niet rennen! Ze vertellen hoe ze samenleven binnen het IKC.

Sammy: Ik speel graag in de ontdekhoek
Onderzoeker: Dat ken ik niet, wat doe je in een ontdekhoek?
Sammy: Spelletjes spelen

Raya: Ik vind ook de ontdekhoek leuk
Onderzoeker: Wat vind je daar leuk om te doen?
Raya: Daar kan je spelletjes doen
Onderzoeker: Kom, laten jullie mij de ontdekhoek eens zien
Sammy: Oké, maar we mogen niet met schoenen naar binnen
Onderzoeker: Waarom is dat eigenlijk?
Sammy: Omdat de klas anders vol zand wordt

Tijdens de rondleiding wordt het IKC als samenleving gepresenteerd, met duidelijke afspraken ('deze stoel is van de juf', 'schoenen uit zodat er geen zand in de klas komt', 'alleen op het klimrek spelen als de juf ons kan zien') en ongeschreven regels ('in de huishoek spelen de meisjes', 'ik weet niet hoe ik hier moet opruimen').

Het is een plek waar kinderen zich verbonden voelen ('dit is mijn klas', 'dit is de naam van mijn juf') en hun eigen plekje claimen ('hier is mijn tas'). Kleuters tonen hun bewegingsvrijheid en de ruimte die zij hebben om op een gestructureerde manier zelf keuzes te maken. Je mag zelf kiezen of je wil gaan bouwen of kleien of nog iets anders, maar je blijft dit wel doen tot de bel gaat. Het kiesbord zorgt voor regie, verdeelt de spelmogelijkheden en structureert daarmee het samenleven.

De kinderen gidsen de onderzoeker langs hun eigen klaslokaal en gemeenschappelijke binnen- en buitenruimten. Ze laten zien waar ze graag spelen en wat ze daar doen.

Emilia: 'En een keer was er hier een schat van de romeinen'
Onderzoeker: 'Zat een schat van de romeinen in jullie zandbak?'
Emilia: 'Ja! En er zat ook een zwaard bij'
Onderzoeker: 'Een echt zwaard? In jullie school?'
Emilia: 'Nee, een neppe. Van plastic'
Sjoerd: 'Hij was al aan het roesten, dus je kon hem toch niet meer gebruiken'
Onderzoeker: 'Dat was toen jullie over de romeinen geleerd hadden?'
Sjoerd: 'Ja, er zaten ook neppe druiven bij' […] 'Ja, die waren ook van plastic'.

In bovenstaand gesprekje bij de zandbak op het schoolplein nemen de kleuters de onderzoeker mee in hun belevingswereld. Er komen verschillende functies van spel samen: de zandbak is een plek voor fantasiespel (spel als verbeelding), een plek waar je op kan op gaan in je spel (spel als zelfverwezenlijking) en het Romeinenthema is een voorbeeld van spelen en leren (spel als motor

voor ontwikkeling). Het thema stond enkele weken centraal in het onderwijsprogramma van dit kindcentrum. Uit de rondleidingen blijkt dat deze en andere rijke onderwijsthema's die scholen inzetten (de bakkerij, het museum) zorgen voor extra inspiratie bij het spel en bijdragen aan leren.

Foto's

De honderden foto's die gemaakt werden door 65 kleuters illustreren hoe aansprekend ze deze methode vinden. Ze laten zien waar en waarmee kinderen graag spelen. Ondanks de wisselende kwaliteit van de beelden, zien we op alle IKC 'vaste' speelelementen zoals de fietsjes, een rekstok, speelhoeken en knutselmateriaal. Daarnaast maken kinderen opvallend veel beelden die gekoppeld kunnen worden aan het seizoen (herfstbladeren, modder, bloemen) en het onderwijsthema dat op dat moment centraal staat (de bakkerij, het museum).

In de foto's en de gesprekken hierover tonen kinderen materialen die speciaal voor hen zijn neergezet om te spelen (speelhuisje, waterpomp) en natuurlijke inrichtingselementen (brandnetels, bloemen en modder). Daarnaast geven de foto's weer hoe kinderen de wereld ervaren: begroeiing is groot als je zo klein bent (de bosjes, afb. 1 en 2), en een glijbaan is hoog (afb. 3). Ook maken kinderen gericht foto's van details die voor hen betekenisvol zijn, zoals hun lievelingsactiviteit op het kiesbord (afb. 4).

Tekeningen

Uit de tekeningen is af te leiden met wie kinderen het liefste spelen, wat ze spelen en waar. In de tekeningen maken kinderen duidelijk dat ze eigen keuzes kunnen en willen maken ('Ik speel in de bouwhoek'. 'Ik maak dingen die ik zelf wil'). Ook speelmaatjes blijken belangrijk te zijn ('Ik speel met vrienden die ik zelf wil'). Slechts zes van de 48 kinderen geven aan het liefst alleen te spelen. Eenentwintig kinderen spelen met gezinsleden in hun tekening (afb. 5). In hun toelichting noemen 13 van hen hun broer of zus, tien hun moeder of vader, en eentje noemt opa en oma. Tweeëntwintig kinderen tekenen een spelsituatie met leeftijdsgenootjes, waarbij 18 de naam van hun vriend noemen (afb. 5, 6 en 7). De vier anderen hebben het over 'andere kinderen' of 'met veel mensen'.

De voorkeuren van kinderen lopen uiteen waar het gaat om de locatie waar zij het liefste spelen en bewegen. Achttien kinderen tekenen een activiteit binnen (bouwen, knutselen, fantasiespel, gezelschapsspel), 24 kinderen een buitenspelactiviteit. Hierbij wordt opvallend vaak gerefereerd

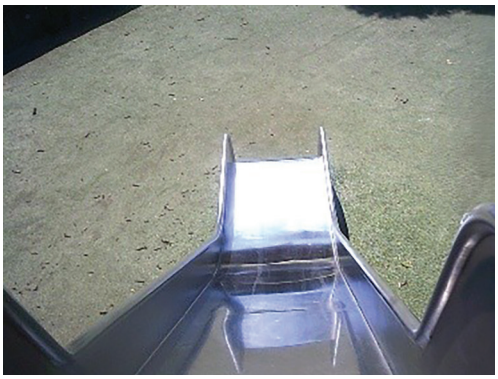

Afb. 1: de bosjes.

Afb. 2: hutten bouwen.

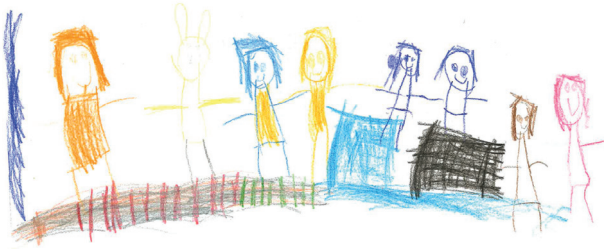
aan buiten spelen in natuur, eigen tuin of speeltuin (afb. 6). Net zoals bij de rondleidingen en de foto's worden vaak natuurlijke elementen getekend. Kinderen vinden ze mooi (mooie bloemen), het prikkelt de fantasie (ideale plek voor de missie van superhelden, om huisje of piraten te spelen, zie afb. 7), er is ruimte voor kleine avontuurtjes (door het hoge gras of de brandnetels, over modder springen).

Afb. 3: de glijbaan.

Afb 4: het kiesbord.

Afb. 5: Jeroen tekent zijn zusjes Ella en Isa. Hij is de oudste. Het gele haasje is zijn lievelingsknuffel. Ze spelen tikkertje. Ella is de tikker, soms wordt hij ook getikt, maar hij is supersnel. Luuk en Andreas zijn er ook, het zijn vrienden die heel ver weg wonen. Ook hun papa en zijn eigen papa worden er op het laatste moment bij getekend, want papa vindt Luuk en Andreas ook leuk.

Afb. 6: Valentina gaat van voor naar achter (op de schommel). De schommel staat in de tuin bij het huis met de bloemen. Met Livia en Luna spelen ze in de tuin als ze gaan afspreken. Ze houdt van bloemen.

Afb. 7: Blizz en Sofia spelen een spel. Blizz heeft een gekleurde trui, Sofia een roze trui. Blizz wint het spelletje. Ze krijgt een prijs en zet hem achter haar stoel. Sofia krijgt ook een prijs. De prijs is een konijn en het konijn kijkt heel blij.

Afb. 8: Lou speelt piraatje met haar vriendinnen op de berg in de gouden wereld (natuurlijk ingericht deel van het schoolplein). Ze zoeken een schat. Er zijn bomen met brandnetels en een tak om aan te hangen. Ze zou graag een klimrek willen in de gouden wereld.

CONCLUSIE

Het doel van deze studie was om het perspectief van kleuters op spelen en bewegen inzichtelijk te maken: waar spelen kinderen graag, met wie, waarmee, en wat spelen zij dan? Het perspectief van een kind bevat 'insider-kennis' over hun omgeving die fundamenteel kan verschillen van die van volwassenen (Breathnach et al., 2017; Templeton, 2020). Hun perspectief in kaart brengen en begrijpen geeft waardevolle aanwijzingen voor professionals die de beweegcontext willen verrijken, zodat meer actief spelen en bewegen mogelijk gemaakt wordt.

Kindperspectief op bewegen en spelen

Structuur én autonomie

In de rondleidingen en de foto's toonden kinderen elementen - zoals het kiesbord en de dagplanning - die structuur in hun dag in het kindcentrum brengen. Ze vertellen in welke volgorde ze activiteiten ondernemen en benoemen wat je hoort te doen (binnen mag je niet rennen!). Dit past bij eerder onderzoek, waaruit blijkt dat het begrijpen van schoolregels van cruciaal belang is voor kinderen omdat dit direct bijdraagt aan hun sociale integratie en emotioneel welzijn (Wilders & Levy, 2021). Kinderen conformeren zich aan bestaande regels en routines en houden daarmee rekening in hun spel (Hansen et al., 2025).

Het feit dat het kiesbord met de eigen naam (of icoontje) opvallend vaak getoond wordt, laat zien dat kinderen eigen keuzes kunnen en willen maken. In lijn met eerder onderzoek blijken jonge kinderen groot belang aan autonomie te hechten en spel als het meest positief te ervaren wanneer zij zelf de regels, rollen en verloop kunnen bepalen zonder directe sturing van volwassenen (Lund et al., 2023). Daarnaast biedt het kiesbord structuur. Het feit dat kinderen dit tonen bij de vraag naar bewegen is op zich niet verrassend. Hansen en collega's (2025) beschrijven dat de inrichting van tijd, ruimte en regels bijdraagt aan het ontstaan van een sociale orde die mede bepaalt welke handelingsruimte kinderen hebben en in welke mate zij fysiek actief kunnen zijn. Hierbij speelt ook de veiligheid een rol. In ons onderzoek gaven kinderen aan alleen op het klimrek te mogen spelen als de leerkracht op dat deel van het schoolplein aanwezig is. We weten uit onderzoek dat kinderen het fijn vinden om zichzelf uit te dagen en risicovol te spelen (Jerebine et al., 2022) en dat zij een gevoel van competentie en zelfvertrouwen ontwikkelen wanneer ze fysieke succeservaringen opdoen tijdens spelactiviteiten (Lund et al., 2023).

Als we actief spelen en bewegen willen stimuleren is het belangrijk om oog te hebben voor een balans tussen structuur en vrijheid. Dan geldt bijvoorbeeld bij het rouleren van de fietsjes op het schoolplein niet het recht van de sterkste, maar komen alle kinderen die willen fietsen aan bod. Voor professionals is het zinvol om stil te staan bij de interactie tussen fysieke mogelijkheden (ruimte) op het kindcentrum, de sociale en beleidsmatige omgeving (regels) en de beschikbare beweegkansen voor kinderen (tijd).

Binnen én buitenspelen, natuurlijke materialen én spelmaterialen

De voorkeuren van kinderen lopen uiteen waar het gaat om de locatie waar zij het liefste spelen en bewegen. Net zoals Merewether (2015) opmerkt kiest een deel van hen voor een activiteit binnen (bouwen, knutselen, fantasiespel, gezelschapsspel), en anderen voor een buitenspelactiviteit. Kinderen tekenden vaak buiten spelen in natuur, eigen tuin of speeltuin. Deze voorkeur wordt ook beschreven door Jerebine et al. (2022), die aangeeft dat bomen om te klimmen, struiken om je in te verstoppen of bergjes om af te rennen veel functionele mogelijkheden bieden. Ook bieden natuurlijke elementen mogelijkheden om grenzen te verleggen en te experimenteren (Berti et al., 2019). De kinderen in ons onderzoek vinden het avontuurlijk om langs brandnetels of in regenplassen te lopen. Ook valt op dat zij geen onderscheid maken tussen materialen die er speciaal voor hen zijn neergezet (speelhuisje, waterpomp) en natuurlijke plantengroei. Natuurlijke elementen zorgen niet alleen voor afwisseling (blaadjes in de herfst, bloemen in de lente), maar ook voor zintuigelijk spel (modder, water, zand) en *loose parts* speelgoed (takken, stenen, blaadjes). Bij de inrichting van speelcontexten die uitnodigen tot actief spel zou het daarom goed zijn om in te zetten op gemengde speelgelegenheden waarbij natuurlijke elementen en speeltoestellen gecombineerd worden.

Vriendschappen

Naast aandacht voor waar, waarmee en wat kinderen spelen, is ook onderzocht met wie. Vooral de tekeningen en de gesprekjes daarbij laten goed zien dat kleuters bewust kiezen met wie ze (willen) spelen: 'Ik speel met vrienden die ik zelf wil' (zie ook afb. 5, 6, 7, en 8). Uit onderzoek is bekend dat sociale interacties en vriendschappen het spel van jonge kinderen betekenisvol maken en bijdragen aan verbondenheid en plezier (Lund et al., 2023). Dit laten kinderen dus ook in hun tekeningen zien.

Willen we actief spelen bevorderen, dan ligt het voor de hand om te letten op spelplezier. De rol van zelfgekozen vriendjes is interessant om mee te nemen, aangezien volwassenen toch vaak de

emotionele betekenis en complexiteit van vriendschappen bij jonge kinderen onderschatten (Carter & Nutbrown, 2016).

Kindperspectief op spelen en leren

Rijke onderwijsthema's

Uit de rondleidingen, foto's en gesprekjes blijkt dat de rijke onderwijsthema's die men gebruikt in de groepen 1 en 2 in het basisonderwijs kleuters inspireren bij hun spel. Kinderen spreken over spelen, maar werken ondertussen gericht aan doelen, door rollenspellen te oefenen, geld te tellen, pepernoten te rollen et cetera. Kinderen vertellen niet expliciet over wat ze hierbij leren, maar hun enthousiasme voor de rijke onderwijsthema's toont dat deze raken aan hun leer- en spelplezier. Men zou dit enthousiasme kunnen benutten om kleuters te stimuleren actief te bewegen. Want moet de bakker ook niet naar de inkoopplek lopen om zakken meel in te kopen? Of moet de bakker niet ook heel snel broden rondbrengen?

Deze studie laat tevens zien dat men rekening dient te houden met de diversiteit binnen groepen kinderen. Kleuters benoemen een grote variatie aan spel- en beweegvoorkeuren die ze het liefst uitvoeren met zelfgekozen speelkameraadjes. Een effectieve aanpak dient daarom zowel aan te sluiten bij kinderen die van voetballen en racen met de fiets houden als bij kinderen die een voorkeur hebben voor lego bouwwerken en die liever achterop zitten op de fiets. Professionals kunnen nog meer gebruik maken van het enthousiasme voor weekthema's om bewegen en actief spel te stimuleren.

DISCUSSIE

Deze studie naar het bewegen en spelen in zes Nederlandse IKC toont veel overeenkomsten met wat we al weten uit de (inter)nationale literatuur over spelen en bewegen bij jonge kinderen. De resultaten kunnen professionals ondersteunen bij het maken van gerichte keuzes die tegemoetkomen aan wat kinderen zelf in hun beweegcontext belangrijk vinden, namelijk: structuur én autonomie, binnen- én buitenspelen, natuurlijke materialen én spelmaterialen, vriendschappen en de rijke onderwijsthema's die scholen benutten. De studie levert aansprekende voorbeelden op die deze vijf centrale thema's kleur geven.

De mozaïek methode blijkt goed inzetbaar in de context van een IKC. De variatie aan onderzoeksactiviteiten biedt kleuters verschillende mogelijkheden om zich te uiten en voegt elk een andere dimensie toe:

- De rondleidingen maakten duidelijk dat de binnen en buitenlocaties van een IKC betekenisvol worden door de activiteiten die kinderen daar ondernemen (modder waarover je kan springen, de boom waar Livia huisje speelt), en dat kinderen volwassenen uitnodigen om te kijken door de ogen van een kleuter die tussen de bomen staat. De rondleidingen bleken ook goed aan te sluiten bij minder taalvaardige kleuters omdat zij belangrijke aspecten met betrekking tot spelen en bewegen konden laten zien (hard een bergje afrennen).
- De foto's tonen hoe kinderen de wereld ervaren, namelijk het IKC vanuit het perspectief van jonge en spelende gebruikers. Opvallend is de focus van kleuters op betekenisvolle details in de foto's (zie ook Clark & Moss, 2005; Merewether, 2015). Foto's maken vinden alle kinderen leuk. Het geeft kinderen de mogelijk om elementen naar voren te brengen die zij zelf belangrijk achten (zie ook Askouni et al., 2022). Door zelf beelden te creëren, participeren kinderen in een betekenisgevend proces waarin zij mede controle uitoefenen over wat wordt vastgelegd en gedeeld.
- Het tekenen geeft kinderen tijd en ruimte om een rijk verhaal te kunnen vertellen. Bij de droomopdracht voorafgaand aan het tekenen dacht Blizz (afb. 6) terug aan een spel met haar beste vriendin. Tijdens het tekenen voegde ze hier betekenissen aan toe, het plezier van het winnen van een spel, de mogelijkheid om een prijs te winnen, hoe die prijs er dan uit zou moeten zien, et cetera.

Wel is hierbij een kanttekening op zijn plaats. Dit soort onderzoek is niet eenvoudig. Het opbouwen van een pedagogische relatie met kinderen vraagt tijd, het inzetten van verschillende creatieve methoden ook. Idealiter wordt de mozaïek methode ingezet voor hele klassen of groepen. Dat was in de onderhavige studie niet mogelijk, omdat slechts een beperkt aantal ouders/opvoeders toestemming gaf voor deelname. Meer inzetten op werving, zodat alle kinderen van deelnemende IKC's hun verhaal kunnen delen, is aan te bevelen.

Wanneer met de bril van jeugdparticipatie van Laura Lundy (2007) gekeken wordt naar de mozaïek methode blijkt deze zeer geschikt te zijn om ruimte te creëren voor het verhaal van jonge kinderen op een manier die bij hen past (Ruimte, Stem). Om het perspectief van kinderen nog meer door te laten wegen in beslissingen die gemaakt worden over hun beweegcontext (Invloed), kan in vervolgonderzoek sterker ingezet worden op het laten horen van het perspectief door de juiste personen (Publiek). De onderzoeksopbrengsten (foto's, tekeningen et cetera) lenen zich voor meer zichtbaarheid, bijvoorbeeld door middel van een expositie op school. Aangezien de keuzes van veel verschillende betrokkenen van invloed zijn op de beweegcontext van kinderen (denk aan gemeente, directie, team met KOV en BSO, ouders) zou het een meerwaarde zijn als zij de

opbrengsten van het onderzoek uit eerste hand kunnen bekijken en deze direct meenemen in hun handelen ten aanzien van de kinderen.

NOTEN

1 Spelen en leren komen zijdelings aan de orde, namelijk wanneer kleuters tijdens onderzoeksactiviteiten uit zichzelf refereren aan onderwijsthema's (zie tabel 2 onder 'rondleiding' en 'fotografie').

REFERENTIES

Andriessen, I., Melissen, M., Verbercht, M., & Iedema, J. (2024). *Betrokken Jeugd*. Fontys Pedagogiek. https://www.fontys.nl/Download/Betrokken-jeugd.htm

Askouni, N., Fakou, E., & Vouvousira S. (2022). 'My World, a click': Preschool children photograph spaces of their daily lives. *Children & Society*, *37*(3), 943–965. https://doi.org/10.1111/chso.12639

Avramović, M., & Žegarac, N. (2016). 'Me at the Centre': Perspectives of children with disabilities on community-based services in Serbia. *Children's Geographies*, *14*(5), 541–557. https://doi.org/10.1080/14733285.2015.1136735

Bailey, R., Hillman, C., Arent, S., & Petitpas, A. (2013). Physical activity: An underestimated investment in human capital. *Journal of Physical Activity and Health*, *10*(3), 289–308. https://doi.org/10.1123/jpah.10.3.289

Berti, S., Cigala, A., & Sharmahd, N. (2019). Early childhood education and care physical environment and child development: State of the art and reflections on future orientations and methodologies. *Educational Psychology Review*, *31*(4), 991–1021. https://doi.org/10.1007/s10648-019-09486-0

Boeije, H., & Bleijenbergh, I. (2023). *Analyseren in kwalitatief onderzoek (4e druk).* Meppel: Boom.

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, *3*(2), 77–101. https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Breathnach, H., Danby, S., & O'Gorman, L. (2017).' Are you working or playing?' Investigating young children's perspectives of classroom activities. *International Journal of Early Years Education*, *25*(4), 439–454. https://doi.org/10.1080/09669760.2017.1316241

Carter, C., & Nutbrown, C. (2016). A Pedagogy of Friendship: Young children's friendships and how schools can support them. *International Journal of Early Years Education*, *24*(4), 395–413. https://doi.org/10.1080/09669760.2016.1189813

Clark, A., & Moss P. (2001). *Listening to children: The mosaic approach*. London National Children's Bureau: Rowntree Foundation.

Clark, A., & Moss, P. (2005). *Spaces to play: More listening to young children using the Mosaic approach*. London, UK: National Children's Bureau.

Clark, A. (2017). *Listening to young children, expanded third edition: A guide to understanding and using the mosaic approach.* London, UK: National Children's Bureau.

De Graef, J., Gubbels, J. S., Remmers, T., Gerards, S., Fukkink, R., Singh, A., Veldman, S., Andriessen, I., van Dongen, J., Janssen, M., & Van Kann, D. (2026). *Creating active early childhood education and care (ECEC) centers for active children - A protocol paper of the 'Actief Fundament' study* (submitted).

De Winter, M. (2024). *Medemenselijk opvoeden: Samenlevingspedagogiek voor een hoopvolle en daadkrachtige generatie*. Amsterdam: SWP.

Eijkholt, C. B. (2022). *Children's rights and citizenship: A perspective for inclusive and democratic education and care for young children.* Utrecht: Utrecht University.

Hansen, S. K. K., Jacobsen, A., & Danielsen, D. (2025). Exploring physical activity health promotion in Danish Kindergartens: A child perspective. *Children & Society*, *39*(4), 789–797. https://doi.org/10.1111/chso.12948

Jerebine, A., Fitton-Davies, K., Lander, N., Eyre, E., Duncan, M., & Barnett, L. (2022). *"All the fun stuff, the teacher say, 'that's dangerous!'"* Hearing from children on safety and risk in active play in schools: A systematic review. *International Journal of Behavioral Nutrition & Physical Activity*, *19*, 72. https://doi.org/10.1186/s12966-022-01305-0

Koch, A. B. (2018). Children's perspectives on happiness and subjective well-being in preschool. *Children & Society*, *32*(1), 73–83. https://doi.org/10.1111/chso.12225

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry.* New York: Sage.

Lund, S., Riiser, S., & Londal, K. (2023). Children's experiences with outdoor, physically active play in after-school programs. *American Journal of Play*, *15*(1), 35–59.

Lundy, L. (2007). 'Voice' is not enough: Conceptualising Article 12 of the United Nations Convention on the Rights of the Child. *British Educational Research Journal*, *33*(6), 927–942. https://doi.org/10.1080/01411920701657033

Mearns-Macdonald, M. (2021). *Using a mosaic-based approach to construct children's understanding of a safe space in school*. Ph.D thesis. Retrieved from https://pureadmin.qub.ac.uk/ws/portalfiles/portal/245735337/Using_a_Mosaic_Based_Approach_to_Construct_Children_s_Understanding_of_Safe_Space_in_School_.pdf

Merewether, J. (2015). Young children's perspectives of outdoor learning spaces: What matters? *Australasian Journal of Early Childhood*, *40*(1), 99–109. https://doi.org/10.1177/183693911504000113

Mitchell, K. L., & Colville, T. (2021). 'Can you hear me?' An exploratory study investigating the representation and impact of children's views in multi-agency meetings. *Children & Society*, *36*, 472–493. https://doi.org/10.1111/chso.12506

Montreuil, M., & Carnevale, F. A. (2016). A concept analysis of children's agency within the health literature. *Journal of Child Health Care*, *20*(4), 503–511. https://doi.org/10.1177/1367493515620914

Templeton, T. N. (2020). 'That street is taking us to home': Young children's photographs of public spaces. *Children's Geographies*, *18*(1), 1–15. https://doi.org/10.1080/14733285.2018.1550573

Truelove S., Vanderloo L. M., & Tucker P. (2017). Defining and measuring active play among young children: A systematic review. *Journal of Physical Activity and Health*, *14*(2), 155–166. https://doi.org/10.1123/jpah.2016-0195

Unicef. (2019). *Verdrag inzake de Rechten van het Kind*. Retrieved from

Van den Heuvel, W. (2026). *Als spelen een uitdaging is*. Amsterdam: SWP. https://app-sncu01saas51g0rp001.cms.optimizely.com/globalassets/files/kinderrechten/unicef-kinderrechtenverdrag-2019.pdf

Van der Poel, L., & Blokhuis, A. (2008). *Wat je speelt ben je zelf*. Utrecht: Bohn Stafleu van Loghum.

Wilders, C., & Levy, R. (2021). 'I don't really like the things what you do, I like it more because you get the stickers': The impact of rules and rewards on children's transition experiences. *International Journal of Early Years Education*, *29*(4), 391–404. https://doi.org/10.1080/09669760.2020.1759401

Wright, C., Kirkhope, S., & Buckler, E. J. (2024). Systematic review of educator behaviours associated with physical activity of early years children. *Child: Care, Health and Development*, *50*(4), e13308. https://doi.org/10.1111/cch.13308